

Oblasti vlivu mikroorganismů na hlubinné úložiště radioaktivních odpadů

Ing. Petr Polívka, RNDr. Alena Ševců, Ph.D.
19.března 2015

Centrum výzkumu Řež s.r.o.
Technická universita v Liberci

ODPADOVÉ FÓRUM 2015

Výsledky výzkumu a vývoje pro odpadové hospodářství
10.ročník česko-slovenského symposia
18.-20.března 2015 Hustopeče u Brna

- Všeobecně přijímaným konceptem pro zneškodňování vysokoaktivních odpadů HLW je ukládání **v geologicky stabilních formacích**, například v žulovém masivu nebo jílové formaci. Konstrukce hlubinného úložiště (HÚ) zahrnuje systém multi bariér z různých materiálů

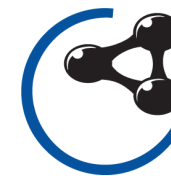
- kontejner [ocel, měď]
- výplně a zásyp z bentonitu
- zátka a konstrukce z betonu
- horninové prostředí

které by měly díky svým vlastnostem zajistit vysokou odolnost a bezpečnost v dlouhodobém období (10^4 až 10^6 let). Při budování HÚ se nicméně nebude možné vyvarovat proniknutí jak povrchové tak krystalinické vody, která s sebou přinese i určitý obsah živin a všudypřítomné mikroorganismy, případně bude aktivovat

mikroorganismy vnesené již při konstrukci HÚ.

Ukládací OS

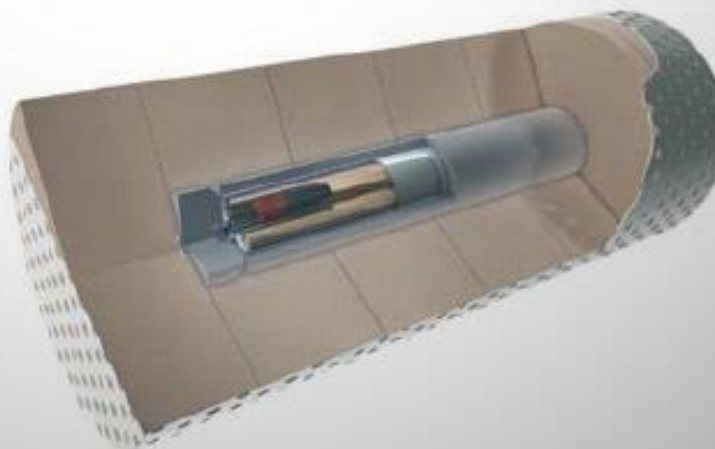
PALIVOVÉ ČLÁNKY

KOVOVÉ UKLÁDACÍ
KONTEJNERY

BENTONITOVÝ
OBAL

- **Multidisciplinární problematika** pro klíčové technické problémy, které je třeba vyřešit na podporu provádění plánovaných geologických projektů na likvidaci radioaktivních odpadů (RAO) v celé EU – viz. nový projekt MIND (Microbiology In Nuclear waste Disposal). Současné chápání dopadů mikrobiálního (MB) metabolismu na bezpečnost geologických úložišť zůstává otevřená, protože mikroorganismy mohou mít významný vliv na **vývoj forem odpadů** (v in situ prostředí), **integritu multibariér** a **na migraci radionuklidů z úložiště**.
- Důraz je kladen na určení a vyčíslení konkrétních měřitelných dopadů mikrobiální aktivity na bezpečnostní případy ukládání v podmínkách HÚ,
- a tím bude hodnocen dlouhodobý vývoj úložiště RAO.
- Je nutné určit úlohu vlivu MB procesů při nakládání s RAO v geologickém ukládání a samozřejmě dalších technologických oblastí, vztahujících se k využívání podzemních prostor.
- V oblasti MB vlivů v geologickém ukládání se předpokládá na mezinárodním poli, především EU (leaders) => **Výměna info – projekt MIND** (start červen 2015)

Jaký je mikrobiální vliv na celé HÚ ?

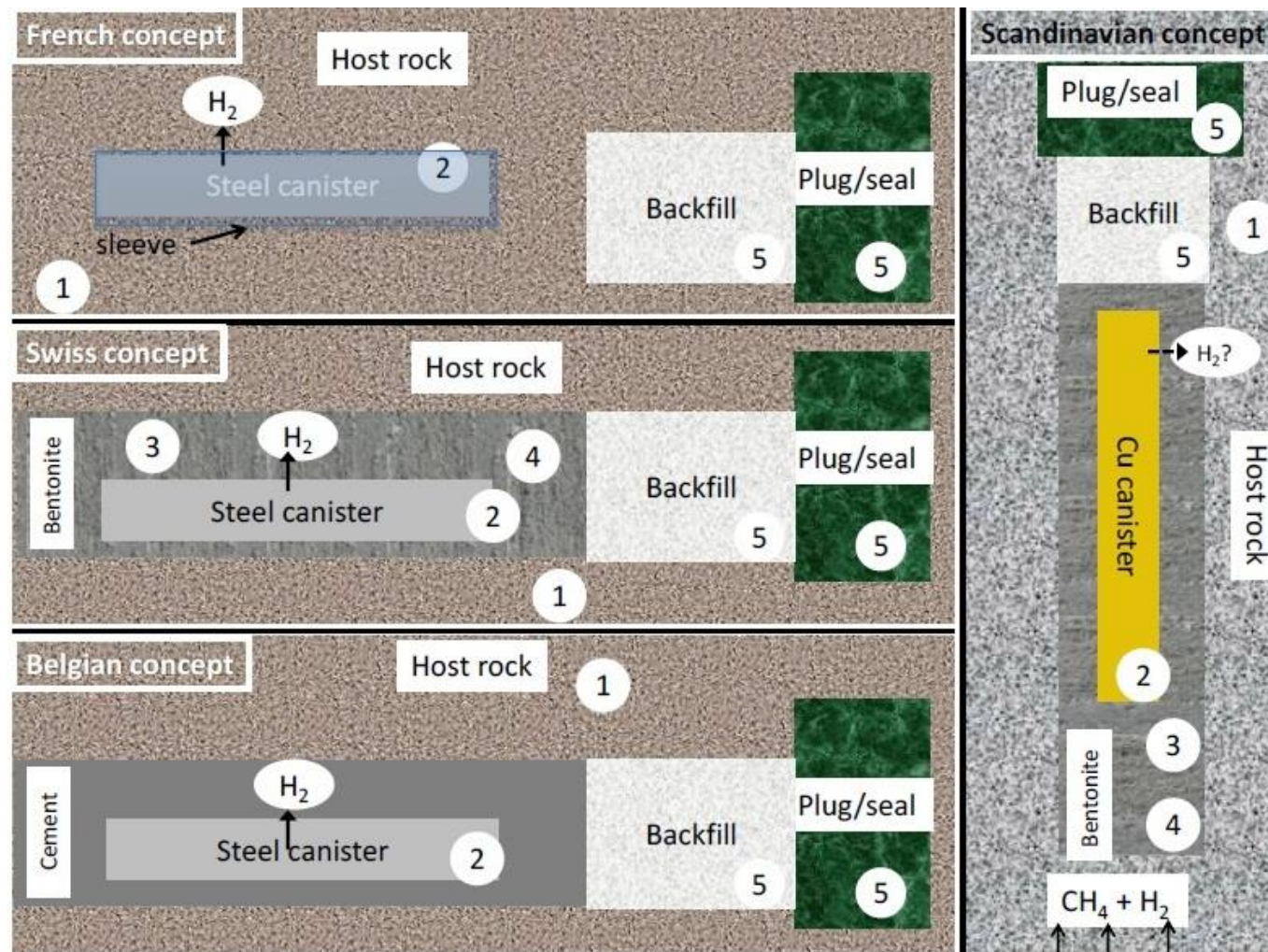
MB v HÚ budou v dostatečně dlouhém časovém období **narušovat stabilitu bariér** a **urychlovat korozi kontejnerů**. V anaerobních podmínkách se jedná zejména o **sulfát redukující** a **železo redukující bakterie**, které budou následně produkovat další metabolity a plyny. Tyto a další skupiny bakterií se budou vyskytovat v místech, kde bude alespoň minimální množství vody, živin a dostanou se do mikroprasklin vzniklých v bentonitu a betonu díky geologickému napětí.

V prvních 100-kách let od uzavření úložiště se nepředpokládá velký vliv mikroorganismů, protože v bentonitu pro ně nebudou vhodné podmínky (vysoký tlak a nízká saturace vodou). Jakmile ale začne teplota klesat pod 90 °C v blízkém poli kontejneru a dojde k určité saturaci bentonitu vodou, bude limitujícím faktorem zejména tlak.

Reprezentativní evropské koncepty ukládání HLW

1 MB tvorba sulfidů v geosféře

2 MB indukovaná koroze kanystru

3 MB aktivita v bentonitu

4 MB degradace bentonitu

5 MB aktivita v zátce a zásypu

Vliv mikroorganismů lze rozdělit podle oblastí působení na dvě základní oblasti a to na **blízké a vzdálené pole**. Pokud se zaměříme na mikroorganismy přímo v úložišti blízko obalových souborů, je nutné uvažovat, jaké budou účinky např.:

- Vlivu záření na mikroorganismy
- Vlivu teploty a vodní aktivity
- Vlivu dostupnosti živin pro mikroorganismy
- Vliv MB na korozní procesy
- Účinek bobtnacího tlaku, velikosti pórů a salinita prostředí

Non-salinní vody do 500 mg.l^{-1} vs salinní $500\text{-}6500 \text{ mg.l}^{-1}$ (NaCl)
 $\text{pH } 7 \leq \text{pH} \leq 9$, $E_h \leq -200 \text{ mV}$ silně redukční prostředí

Pokud budeme sledovat hledisko vlivu mikrobů na EBS je nutné řešit především:

- Zdroje mikrobů a mikrobiální aktivity (podmínky)
- Vliv mikrobů na zásypový materiál (Na, Na-Ca bentonit)
- Mikrobiální vliv na produkci plynů
- Vliv mikrobů na propustnost bariér
- Vliv mikrobů na ukládací kontejner
- Vliv mikrobů na chování radionuklidů
- Vliv mikrobů na red-ox reakce radionuklidů
- Vliv mikrobů na migraci radionuklidů.

Ale existují další významné vlivy, mezi které může patřit problematika **přežití původních MB, aktivace spících nebo průnik nově vnesených mikroorganismů** do systému HÚ ve vzdálené budoucnosti – kvantifikace nejistot.

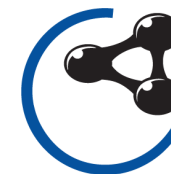
Aktivita mikroorganismů v blízkém poli má potenciál působit **mikrobiální vliv na korozi** a může způsobovat vývoj plynů či ovlivňovat migraci RN. Velká pozornost je zaměřena na schopnosti jílového těsnění inhibovat mikroorganismy a jejich aktivitu.

Předešlé výzkumy ukázaly, že čistý bentonit zhutněný na 2000 kg.m^{-3} (suchá hustota 1600 kg. m^{-3}) je saturován vodou (přibližně na 26 hm.%), která má aktivitu okolo $a_{\text{H}_2\text{O}} \sim 0,96$ a která je vhodná pro inhibici velké většiny bakterií, které mohou způsobit problémy v úložišti.

Dále je známo, že vodou nabitý bentonit zamezuje pohybu vody a nahradí v přírodě se vyskytující hydratované jílové matrice, které mají nízkou hydraulickou vodivost v řádech $K \sim 10^{-12}$ až $10^{-14} \text{ m.s}^{-1}$. Toto může přímo **ovlivnit difuzi** živin potřebných mikroorganismy pro metabolickou aktivitu a **růst** případně i **difuzi** uvolněných RN.

Vzhledem k tomu, že průměrná velikost pórů jílu matrice je v řádově 100x menší než bakteriální buňky, je růst buněk a jejich pohyb také fyzicky omezen.

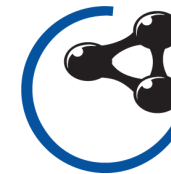
První koncepty ukládání byly založené na směsi písku a jílu, ale závěry ukázaly, že díky vlivu mikrobiálního chování je vhodné použít jen **100% bentonit**. Pro inhibici bakterií a vznik bakteriálních spor ve vysoce zhutnělém bentonitu bez písku apod. bylo zjištěno, že bentonity musí splňovat jedno nebo obě kritéria:

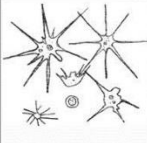

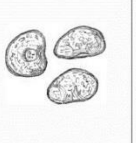

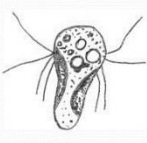
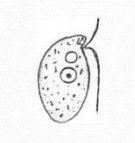
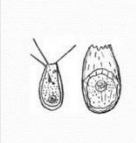
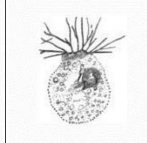
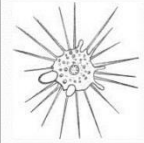
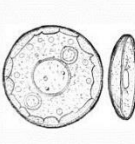
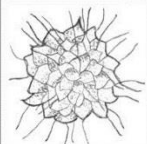
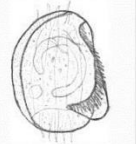
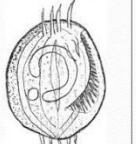
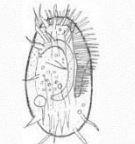

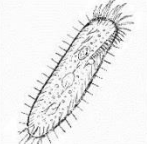

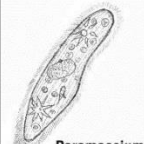

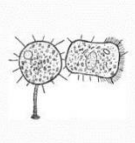
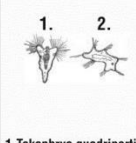

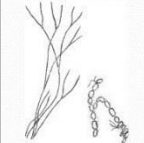

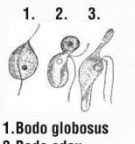
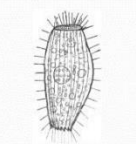
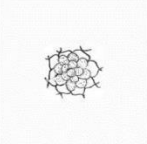
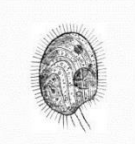
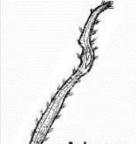

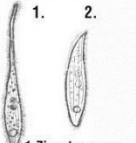

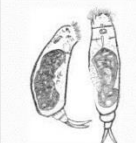

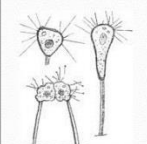

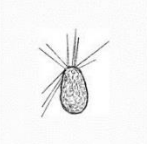
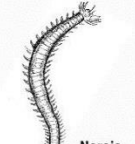
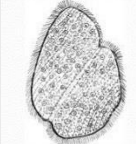
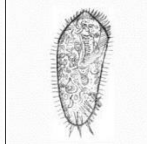
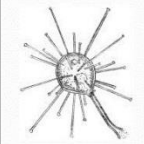
- 1) **Aktivita** ve vodě $a_i \leq 0.96$ dosažená buď při hustotě suchého zhutnělého bentonitu
kde ρ (Bentonit) $< 1600 \text{ kg.m}^{-3}$ nebo kde salinita pórové vody jako NaCl
bude C (NaCl) $> 60 \text{ g.l}^{-1}$ ($c \sim 1\text{M}$)
- 2) **Bobtnací tlak** musí dosahovat nejméně $P > 2 \text{ MPa}$.

Předpokladem je splnění podmínek **v celém systému HÚ**. Vzhledem k všudypřítomnosti mikroorganismů je hodnocení jejich působení na EBS důležité uvažovat ve všech částech HÚ a to především v dlouhodobém časovém horizontu. Základním předpokladem je určit a omezit příznivé podmínky pro vliv mikroorganismů na HÚ.

Zástupci MB společenstev

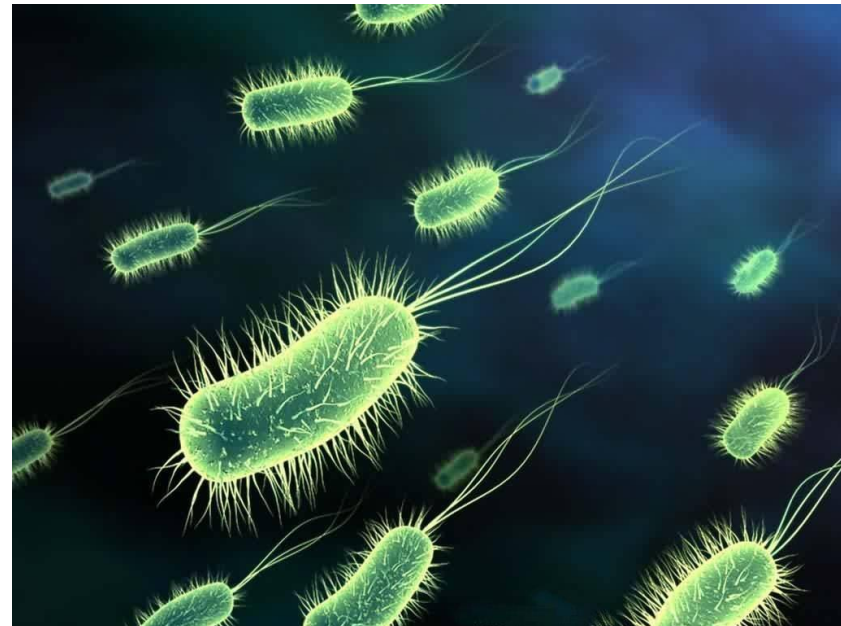
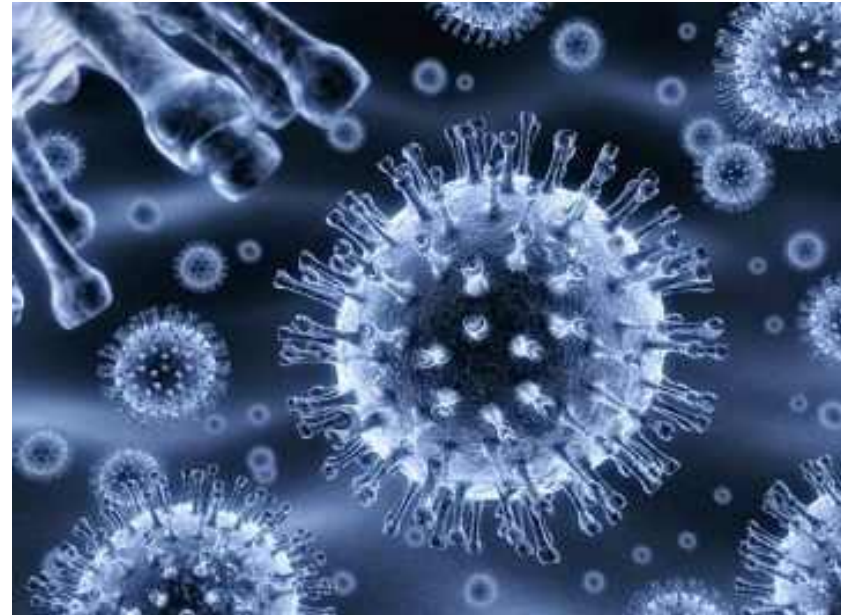

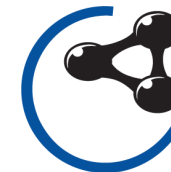
 Amoeba limax	 Amoeba radiosa	 Amoeba diploida	 Centropyxis laevigata	 Diffugia molesta	 Centropyxis aculeata	 Trepomonas steini	 Bodo	 Euglupha laevis	 Pamphagus hyalinus	 Actinophrys vesicular
 Arcella discoides	 Oicomonas socialis	 Aspidisca costata	 Aspidisca turrida	 Euplotes charon	 Euplotes patella	 Oxytricha pellionella	 Stylonychia pustulata	 Ciclidium claucoma	 Colpoda steini	 Paramecium caudatum
 Rhabdostyla ovum	 Vorticella alba	 Vorticella microstoma	 Vorticella convallaria	 Opercularia coarctata	 Carchesium spectabile	 Opercularia glomerata	 Podophrya fixa	 1. Tokophrya quadripartita 2. Trichophrya epistilis	 Sphaerotilus natans	 Cladotrich dichotoma
 Beggiatoa alba	 Thiothrix nivea	 Zooglea ramigera	 Oikomonas mutabilis	 1. Bodo globosus 2. Bodo edax 3. Bodo caudatus	 Coleps uncinatus	 Synura iwella	 Cinetochilum	 Aelosoma tenebrarum	 Aelosoma	 Nematoda
 Carchesium polypinum	 Colpidium colpoda	 Arcella vulgaris	 Amoeba proteus	 Amphileptus carchesu	 1. Zionotus anser 2. Zionotus lamella	 Rotathria marcoceria	 Philodina megalotrocha	 Notommata ansata	 Cathypa luna	 Callidina vorax
 Epistylis plicatilis	 Tocophrya lemnaeum	 Akineta flava	 Инфузория-суевоика Vorticella	 Инфузория-трубач Stentor	 Brachionus	 Euglupha alveolata	 Nereis pelagica	 Opalina	 Stylonychia mytilus	 Podophrya collini

Zástupci MB společenstev

Tato práce je finančně podporována projektem SUSEN CZ.1.05/2.1.00/03.0108 realizovaného v rámci ERDF. Některé prezentované informace byly z projektu MIND (Microbiology In Nuclear waste Disposal, grant agreement No. 661880).

Děkuji za pozornost !

www.susen2020.cz

